

TÜRKMENİSTAN

BİLGİ NOTU

Kasım 2021

EKONOMİK ARAŞTIRMALAR

arastirma@deik.org.tr

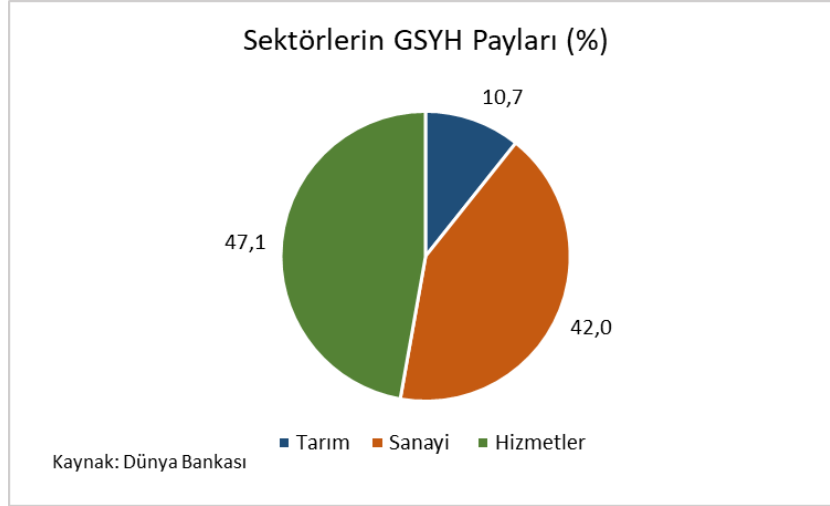
TÜRKMENİSTAN GÜNCEL VERİLER

GÖSTERGE	DEĞER	2018	2019	2020
GSYH (cari fiyatlarla)	Milyar USD	40,7	46,2	45,6
Büyüme	%	1,3	-7,7	-3,3
Nüfus	Milyon Kişi	5,7	5,8	5,9
Kişi Başı Gelir	USD	7.064	7.899	7.673
Enflasyon	%	13,3	5	7,5
İşsizlik Oranı	%	3,8	3,7	4,3
Cari Denge / GSYH	%	4,2	1	-2,6
Bütçe Dengesi / GSYH	%	-0,2	-0,6	-0,1
İhracat	Milyar USD	10,1	11	7,8
İthalat	Milyar USD	2,8	3,1	3

Kaynak: IMF Küresel Ekonomik Görünüm Ekim 2021, Dünya Bankası, Trademap

1. TÜRKMENİSTAN EKONOMİSİ GENEL GÖRÜNÜMÜ

Türkmenistan ekonomisinin sektörel dağılımı şu şekildedir:

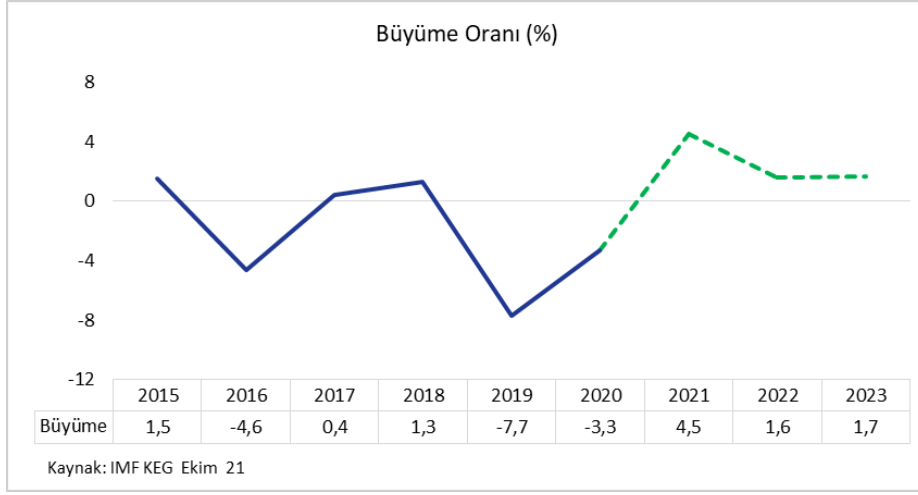
1991 yılında SSCB dağılmasından en az etkilenen ülkelerden biri olan Türkmenistan bağımsızlık sonrası dönemde dünya fiyatlarıyla doğalgaz ihraç etmeye başlaması, ülke ekonomisinde ve dış ticaret dengesinde önemli iyileşmeleri de beraberinde getirmiştir.

Türkmenistan'ın %80'ini Karakum çölü oluşturmaktadır. Çölden geriye kalan topraklarda yalnızca %3,5'i ekilebilir durumdadır. Buna rağmen, tarımın milli gelirdeki payı %10,7'dir ve ülke önemli pamuk üreticilerindedir.

600 milyon varil civarında petrol rezervi olan ülkede sanayinin payı %42 seviyesindedir. Dünyada 5. büyük doğal gaz rezervi bulunan ülkede, 2009 yılında Çin'den Türkmenistan'a açılan boru hattı sayesinde 2018 yılı sonrasında Pakistan, Afganistan ve Hindistan'a TAPI boru hattı ile doğal gaz ihracatı başlamıştır. Ayrıca bu boru hattı ile Çin, ülkenin en önemli doğalgaz ithalatçısı olmuştur.

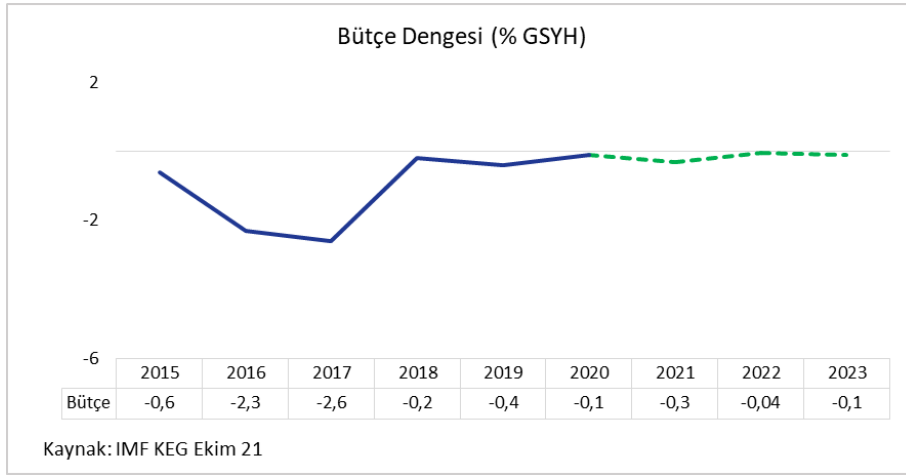
2013 yılında Türkmenistan, kamudaki enerji sektörü haricindeki varlıkların 2020 yılına kadar %70'inin satışını hedefleyen özelleştirme programını uygulamaya koymuştur. Şu ana kadar uygulamanın yavaş ilerlemesi ülke de devlet kontrolünün yoğun olmasının önüne geçememiştir. Bu duruma ek olarak ülkenin büyük ölçüde petrol ve doğalgaz ihracatına bağlı olması, bu sektörlerde yaşanabilecek kriz karşısında ülke ekonomisini etkilemektedir.

Türkmenistan ekonomisi, 1999 ile 2008 yılları arasında ortalama %15 büyümüş, 2009 yılında ise küresel finansal krizin etkisiyle büyüme oranı %6'ya kadar düşmüştür. Takip eden dönemde toparlanan ekonomi 2011-2013 döneminde petrol gelirlerindeki artışın etkisiyle ortalama %10 genişlemiştir. 2014 yılında petrol fiyatlarında yaşanan keskin düşüş ülke ekonomisini takip eden dönemlerde durgunluk yaşamasına neden olmuştur. 2016 yılında %4,6 küçülen ekonomi 2018 yılında %1,3 genişlese de takip eden yılda yaşanan kriz Türkmenistan'ın yeniden daralmasına neden olmuştur. Son 20 yılın en büyük krizini 2019 yılında yaşayan ülke bu yıl %7,7 küçülmüştür. 2020 yılında ülke toparlanma yoluna girse de salgın etkisiyle birlikte %3,3 daralmıştır. Ülkenin 2021 yılında %4,5 oranında genişleyeceği öngörülmektedir.

2. BÜTÇE DENGESİ

2014 yılı dahil olmak üzere, petrol gelirleri nedeniyle devamlı bütçe fazlası veren ülke düşen petrol fiyatlarının etkisiyle 2015'ten itibaren sürekli açık vermeye başlamıştır. 2020 yılında salgının etkisiyle GSYH cinsinden %0,1 bütçe açığı veren ülkede kamu borcu %30 seviyesindedir.

3. PETROL VE GAZ SEKTÖRÜ SWOT ANALİZİ (FİTCH)

Güçlü Yönleri:

Dünyanın beşinci en büyük doğal gaz rezervine sahiptir. Gaz üretiminin önümüzdeki dönemde geliştirilmesi beklenen rezervlerdeki artışların etkisiyle yükselecektir. Çin ve AB ülkenin önemli gaz kaynaklarına erişmeye isteklidir. Güçlü ekonomik büyüme ve artan araç filosu, rafine ürünlere olan talebi artıracaktır.

Zayıf Yönleri:

Büyük petrol sahalarının vadesi dolmaya başlamıştır. Kullanılmayan kaynakların doğası, önemli ölçüde işleme ve geliştirme maliyetleri gerekmektedir. Coğrafi durumu ve jeopolitik hususlar, Çin dışında petrol ve gaz ihracatını olası gözüküyor. İran ve Rusya'ya gaz ihracatının kesintiye uğraması, Türkmenistan'ın Çin pazarına bağımlılığını artırıyor. Hazar Denizi üzerindeki tartışmalar, ülkeyi Azerbaycanla yakınlaştırmış, ancak, bölgedeki yüksek potansiyelli arazilere yatırım

engellenmektedir. Gaz sektöründe kamunun güçlü varlığı yabancı yatırımcı girişini sınırlamakta ve iş ortamında rekabetin oluşmasını engellemektedir. Enerji sübvansiyonlarının kaldırılması yurtiçi gaz tüketiminde büyümeyi yavaşlatmaktadır. Sınırlı şeffaflık ve piyasada güvenilirlik yatırımcının ilgisini sınırlamaktadır.

Fırsatlar:

AB'nin Türkmenistan-Afganistan-Pakistan-Hindistan Doğal Gaz Boru Hattı (TAPI) projesi ve Çin'e daha yüksek hacimlerle ihracat yapılması için altyapı projeleri üzerinden güney koridoruna artan ilgisi bulunmaktadır. Petrol ve doğal gaz arama faaliyetleri ile petrol ve gaz rezervleri artırılabilir. Rusya'ya yeniden ihracatın başlaması üretimi ve gelirleri artırabilir. Hazar deniz havzasındaki anlaşmazlıkların çözümü, yeni petrol ve gaz üretimi-iletimi için fırsatlar yaratabilir.

Tehditler:

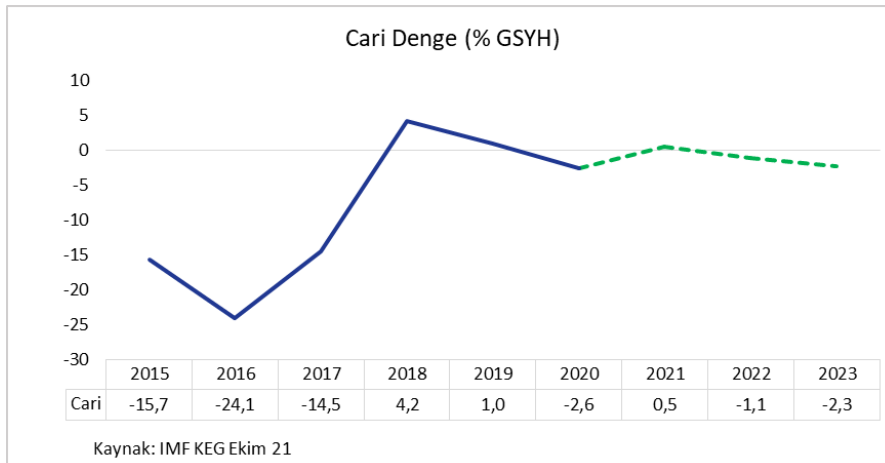
TAPI projesinin yokluğunda Türkmenistan, Çin ekonomisine ve gaz talebine oldukça bağımlı hale gelmektedir. Devam eden yolsuzluk ve yasal gecikmeler Uluslararası Petrol şirketlerinin piyasadan çıkmasına neden olabilir. Ülkenin ekonomisi hidrokarbon endüstrisine büyük ölçüde bağımlıdır. Ülkede, öngörülmeleyen politika ortamı bulunmaktadır.

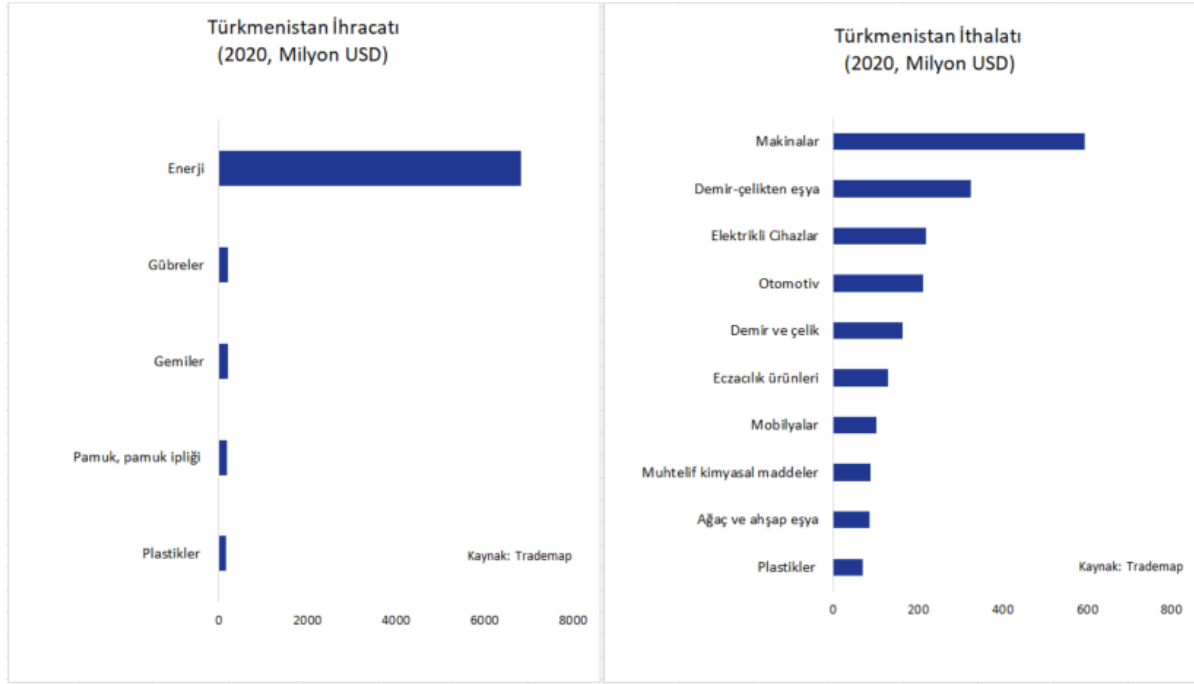
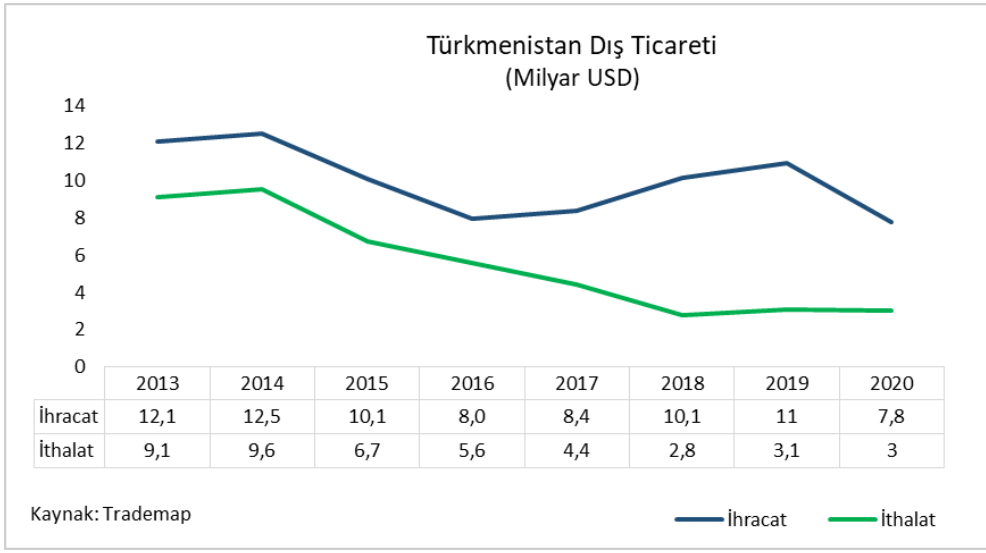
4. TÜRKMENİSTAN CARİ DENGESİ- DIŞ TİCARETİ

Türkmenistan cari dengesi 2009 yılından itibaren açık vermeye başlamış, 2015 ve 2016 yıllarında cari açık GSYH cinsinden sırasıyla %15,6 ve %20,2'ye kadar yükselmiştir. 2018 yılında ihracatın bir önceki yıla göre %21 artması ithalatın ise %36 azalması ile cari denge toparlanırken cari fazla %4,2 olmuştur. 2020 yılında ihracat ve ithalatın azalmasıyla cari açık GSYH cinsinden %2,6 olarak gerçekleşmiştir.

Dış ticaret verileri diğer ülkelerin verilerinden oluşturulmuştur. 2014 yılında 12,5 milyar USD ile rekor kıran ihracat 2020 yılında salgın etkisiyle birlikte 7,8 milyar USD'ye gerilemiştir. İthalat ise aynı yılda 9,6 milyar USD iken 2020 yılında 3 milyar USD seviyesinde gerçekleşmiştir. 2020 verilerine göre, Çin, Özbekistan, Rusya ve Türkiye önemli ihracat partnerleri; Türkiye, Rusya, Çin ve Almanya ise önemli ithalat partnerleridir.

Ürün bazında ise, enerji sektörü Türkmenistan ihracatının %88'ini oluşturmaktadır. Gübreler, gemiler ve pamuk-pamuk ipliği ihracatının toplamı ise %7 civarındadır. İthalat tarafında ise, makineler, demir-çelikten eşya, elektrikli cihazlar ve otomotiv ithalatın %45'ini oluşturmaktadır.

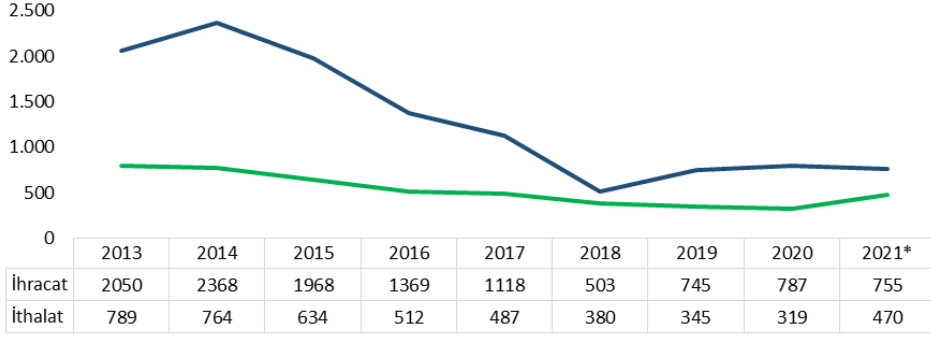
5. TÜRKİYE TÜRKMENİSTAN DIŞ TİCARETİ

Genellikle, Türkiye'nin net ihracatçı olduğu ticarete 2014 yılında 3,1 milyar USD olarak rekor kıran dış ticaret hacmi 2020 yılında 1,1 milyar USD seviyesine gerilemiştir.

2021 yılının ilk 9 ayında Türkiye'nin Türkmenistan'a ihracatı bir önceki yılın aynı dönemine göre %30 artarak 755 milyon USD olurken aynı dönemde ithalat 470 milyon USD seviyesinde gerçekleşmiştir.

2020 yılı verilerine göre, ihracatta makinalar, demir-çelikten eşya, elektrikli cihazlar, mobilyalar öne çıkmaktadır. Bu sektörler Türkmenistan'a ihracatın %48'ini oluşturmaktadır. İthalatın ise %92'si pamuk, gübre ve plastik sektörlerinden gerçekleşmektedir.

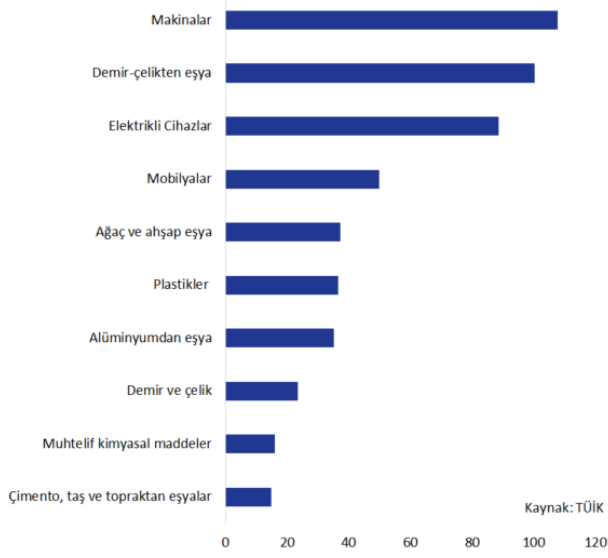
Türkiye Türkmenistan Dış Ticareti (Milyon USD)

Kaynak: Ticaret Bakanlığı (2020 Ocak-Eylül dönemi)

— İhracat — İthalat

Türkiye'nin Türkmenistan'a İhracatı (ÖTS, Milyon USD, 2020)

Türkiye'nin Türkmenistan'dan İthalatı (ÖTS, Milyon USD, 2020)

